

TASAVVUFUN ANA KONULARI (19)

(...dünden devam)

Aslında bütün mutasavvıflar, varlığın Allah'a aid olduğunu, öteki varlıkların, O'nun varlığından âriyet bulunduğunu benimserler. Yalnız Allah, eşyanın aynıdır görüşünü —ki bu vahdet-i vücud değil, panteizmdir— reddederler.

Nakşibendî tarikatının kurucusu Bahau'd-dîn Nakşibend, vahdet-i vücud hakkında bir risale yazmış ve bu meseleyi gayet tarafsız bir biçimde incelemiştir. O da yaklaşık olarak İbnu'l-Arabî'nin fikirlerini benimsemiş görünmektedir. Risalede özetle şöyle diyor:

Varlık Allah'a aittir. Allah'a ait varlık, mertebelere inerek çoğalmak suretiyle kâinatı oluşturmuştur: "Teaddüd (sayım) ve çoğalmaya rağmen bütün mertebelerde yalnız *Mutlak Varlık*

vardır. Ondan başka bütün mahiyetler, O Mutlak Varlığın şekillere girmesi, örtülere bürünmesidir. Çoğalma ve teaddüd hakikatte değil, sadece görünüşlerdedir." (Bahâu'd-dîn Nakşibend, Risâle fî Vahdeti'l-Vucûd, Süleymaniye, Dâru'l-Mesnevî, No. 55, varak: 60a.)

"Allah Musa'ya bir ağaçtan tecellî etmişti. Hz. Peygamber de Rabbini bir genç suretinde görmüştü. Aslında Allah bir suretten münezzehtir ama o surette görünebilir. Madem ki Allah'ın ağaçta ve gençte tecellisi caizdir, o halde bütün yerdeki ve göklerdeki mertebelerin, O'nun bir tecelli görüntüsü olması neden caiz olmasın?" (Aynı eser, varak 61b-62b).

"Evrendeki zıtlıklar, acı-tatlı, güzel-çirkin gibi teayyünat(belirlenme) hükümleri, küllî gerçeğe eksiklik getirmez. Çünkü bunlar oluş âleminde olan şeylerdir. Kâinatta görünen bütün olgunluklar, o cemal ve celâl sahibinin gereklerindendir. Evrende görünen her eksiklik ise teayyün, tenezzül ve inzal(şekle girme, inme ve indirme)nin gereğidir." (Aynı eser, varak 62b)

"Madem ki bir tek varlık vardır, o halde âhirette sevap ve ceza gören, ni'met içinde yaşayan ve azap çeken kimdir?" sorusuna Nakşibendî Hazretleri şöyle cevap veriyor: "Nasıl dünyada

zengin, fakir diye çeşitlilik varsa orada da vardır. Varlık birdir ama cüz'iyatta teaddüdeder (ayrıntılarda çoğalır) ve (itibarî değil) hakiki teaddüd eder. Öyle ise bireyler vardır, bu inkâr edilemez. Tıpkı insan gibi: İnsanın bir hakikati vardır. Ama cüz'iy-yatı (eli, kolu, ayağı) ayrı ayrı şeylerdir. İnsan mahiyyeti bu cüz'iyatta görünmüştür. Eğer böyle olmasa da Allah ayrı, müstakil bir şahsiyet olsa, mümkün varlıkların da kendi başına bağımsız varlıkları olsa o zaman bunların da varlığı gerekli hale gelir ki bu, tevhîdin kemâline (katıksız tevhide) aykırıdır" (Aynı eser, varak 63b)

(devamı yarın..)